https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series22.2025.37.10
УДК 323:161.201.3]:339.92[477:4]

Павло Горінов,
кандидат юридичних наук, доцент,
директор Навчально-наукового інституту права та політології,
професор кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-8294-2784; e-mail: p.v.gorinov@udu.edu.ua

Михайло Ковтун,
аспірант кафедри політичних наук,
Навчально-науковий інститут права та політології,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
ORCID: https://orcid.org/0009-0004-3232-6811; e-mail: kovtun.m.88@gmail.com

ПОЛІТИКА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: ВПЛИВ НА БЕЗПЕКОВУ ТА ІНТЕГРАЦІЙНУ СТРАТЕГІЮ ДЕРЖАВИ

Досліджено процес становлення політики української національної ідентичності, її зміст, співвідношення української та європейської ідентичностей у контексті євроінтеграції України, вплив на інтеграційну та безпекову стратегію держави. Це дало можливість посилити пропозиції про те, що політичний дискурс і філософська рефлексія проблеми політики української національної ідентичності мають формуватись на історії національного державотворення, на традиціях, самосвідомості, культурній і національній пам'яті, шані до українських Героїв, ідеалах патріотизму та гідності українського народу, інших чинниках. Політика української національної ідентичності є визначальною засадою зовнішньої та внутрішньої політики держави. Обґрунтовано, що вона має узгоджуватись із базовими ідентифікаційними характеристиками європейської політики історичної пам'яті, на якій базується політика європейської ідентичності. Автори погоджуються з позицією науковців, що політика пам'яті та ідентичності потребують комплексних рішень, співпраці зацікавлених осіб, громадянського суспільства, участі волонтерських і ветеранських спільнот із метою становлення та розвитку нового типу спільної європейської політики пам'яті з урахуванням національної політики ідентичності. Підкреслюється, що у процесі євроінтеграції ризики розмивання національної ідентичності мінімалізовані та не загрожують політиці національної ідентичності. Дослідження дає підстави для висновку, що досвід українського народу стане вагомою частиною європейського досвіду, історії та відносин на принципах поваги до національних та європейських цінностей. Автори погоджуються з позицією, що політика української національної ідентичності є гнучкою категорією, що актуалізується в міру зростання викликів і загроз та реагування на них, тому не викликатимуть суперечностей зі змістовними характеристиками європейської ідентичності. Стверджується, що політика національної ідентичності має коригуватись із безпековими викликами та завданнями в сфері захисту країни.

Ключові слова: *ідентичність, національна ідентичність, українська ідентичність, самоідентичність, політика ідентичності, загальнонаціональний план відновлення, національна безпека, інтеграційна стратегія.*

Вступ. Актуальність наукових дискурсів політики ідентичності в сучасному світі зумовлена як політичними подіями, так і наявними безпековими викликами. Особливо ці дискусії стали активними на початку 2025 року, коли в результаті політичних перетворень відбулися і зміни в риториці ключових світових лідерів у питанні розуміння власних національних ідентичностей і співвідношення з іншими політиками ідентичностей окремих країн. Наприклад, спостерігаємо, як зміна економічного та політичного курсу американського уряду призвела до актуалізації і питань дієвості європейської ідентичності в протистоянні з РФ, і в дискусіях із американською владою; канадської ідентичності в умовах застосування економічних регуляторів щодо ідентичності народу Гренландії, який провівши вибори навесні 2025 року, заявив, що має право на самостійне вирішення свого майбутнього з просуванням курсу на незалежність тощо. Подібні процеси впливають на ребрендинг політик національних ідентичностей як політико-філософського феномену світового

значення, так і практик їхнього використання окремими країнами. Важливим є і питання розвитку політики української національної ідентичності в контексті євроінтеграційних процесів України та глобальних світових викликів. Можемо констатувати, що науковий і практичний характер нашого дослідження має важливе значення для повоєнного відновлення України та забезпечення формування національно-орієнтованої безпекової політики держави у спільноті європейських країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед напрацювань дослідників важливою для розуміння світових тенденцій розвитку політик ідентичностей є праця Ф. Фукуями [2020]. Автор пояснює зростання інтересу до теми тим, що «знову і знову групи починають вважати, що їхня ідентичність – національна, релігійна, етнічна, сексуальна, гендерна чи інша – не отримує належного визнання» [Фукуяма, 2020]. У цьому контексті актуальними є дослідження М. Кармазіної [2016] щодо розуміння політичних ідентичностей в сучасній Україні; М. Розумного [2011], де окреслюються основні завдання та механізми реалізації політики ідентичності; С. Куко [2023] – про вплив російського чинника на становлення української ідентичності; Т. Бевз [2018], яка розглядає політику держави у сфері ідентичностей; П. Горінова та Р. Драпушка [2022, 2024] – аналізується становлення національної ідентичності українців як основи національної безпеки Української держави, вивчається участь у волонтерській діяльності як складовій ідентичності; Г. Палій [2003] – схарактеризовано розуміння та формування політичної нації; М. Степико [2011] – описано зміст української ідентичності як феномену; А. Галімової [2024] – розглядається становлення концепції української національної ідентичності у контексті європейської інтеграції тощо. Варто відзначити науковий внесок О. Волянюк [2024] у дослідженні політики національної пам'яті, ідентичності, питання національної стійкості в умовах війни; наукові дослідження С. Махсма [2022], де піднімаються питання щодо особливостей локальної політичної ідентичності, яка є частиною соціальної ідентичності та тісно пов'язана зі соціальною стратифікацією індивідів, їхньою диспозицією у різних соціальних полях, що безпосередньо впливає на національну ідентичність українців.

Мета дослідження полягає у розгляді політики національної ідентичності в контексті її впливу на інтеграційні процеси, окреслення шляхів формування ідентифікаційних характеристик та їхнього взаємозв'язку із європейською ідентичністю та аналіз впливу на безпекову стратегію держави. **Завданнями дослідження** є вивчення закономірностей і тенденцій становлення політики української національної ідентичності, аналіз впливу воєнних викликів на політику національної ідентичності та євроінтеграційні процеси України; дослідження особливостей європейської ідентичності, співвідношення з політикою української національної ідентичності; аналіз впливу політики національної ідентичності на безпекову складову держави.

Методологічна основа дослідження охоплює аналіз наукової літератури, нормативно-правової бази, наукових підходів українських і зарубіжних науковців і фахівців у галузі політології, державного управління, права. Дослідження здійснюється з використанням загальнонаукових методів: аналіз і синтез, узагальнення, а також важливим є використання історичного методу. Крім того у статті застосовано метод порівняльного аналізу, за допомогою якого розкриваються особливості поєднання української національної ідентичності з європейською, окреслюються шляхи узгодження ідентичностей у контексті інтеграції України до ЄС.

Результати та дискусії. У політичному та науковому дискурсах важливою є позиція Ф. Фукуями [2020], який стверджує, що політика ідентичності більше не є другорядним явищем, яке проявляється тільки у вузьких межах університетських кампусів або створює фон для несуттєвих сутичок у «культурних війнах». Замість цього політика ідентичності стала основною концепцією, яка пояснює переважну більшість подій, що відбуваються у глобальних масштабах. Серед негативних причин поширення подібних політик автор вважає,

що сучасний світ одночасно рухається до протилежних антиутопій гіперцентралізації та нескінченної фрагментації. Китай, наприклад, будує масову диктатуру, при якій уряд накопичує дуже конкретні особисті дані про щоденні трансакції кожного громадянина. Водночас, в інших куточках світу спостерігається розпад централізованих інститутів, виникнення держав-банкрутів, посилення поляризації та зростаюча відсутність консенсусу щодо загальних цілей. Соціальні мережі й Інтернет сприяли появі автономних спільнот, ізольованих не фізичними бар'єрами, а спільною ідентичністю. Аналізуючи ці виклики, автор пропонує використовувати ідентичність не для поділів, а для об'єднання [Фукуяма, 2020].

Погоджуючись про можливий деструктивний вплив окремих політик ідентичностей на суспільство, вважаємо, що яскравим прикладом результативного об’єднання різних ідентичностей в єдину системну політику є становлення української національної ідентичності у відповідь на агресію росії.

Динаміку зміни дискурсу можна відстежити, звернувшись до позицій науковців, які стверджують, що сучасність змушує дослідників відмовитися від аналізу політичної ідентичності лише як партійної, а розглядати її як феномен, що постійно ускладнюється; в якому національна ідентичність, втрачаючи позиції у системі ідентифікаційних орієнтирів, виступає лише різновидом політичної, водночас актуалізується етнічна [Кармазіна, 2016].

У сучасних дослідженнях розглядається і вплив російського чинника на формування української ідентичності, зокрема поширена думка про те, що від часу відновлення незалежності України до нинішнього етапу агресії РФ залишалися, здавалося б, невизначені, виражені як множинні ідентичності, деякі з них незрозумілі, перехідні й нечіткі, деякі ж надзвичайно поляризовані, антагоністичні та інструменталізовані історичними суперечками, певними чинниками міжнародних відносин [Куко, 2023]. Якщо проаналізувати становлення національної ідентичності до часу повномасштабного вторгнення, то деякі автори зауважують, що політика держави у сфері консолідації нації та подолання суперечностей ідентичностей була ситуативною, спонтанною, фрагментарною, не мала системності; політична риторика відзначалася маніпулятивністю; концепції, стратегії, програми, які розроблялися, здебільшого не затверджувалися, а якщо й затверджувалися – не реалізовувалися. Декларуючи в офіційних державних документах ідеї консолідації нації, формування громадянської ідентичності, на практиці органи влади ці ідеї ігнорували. «Пусковими механізмами», які активізували («розморожували») конфлікти на ґрунті зіткнення ідентичностей як у локальному (регіональному) соціумі, так і в масштабах усієї нації, був мовний фактор, спільна історична пам’ять народу як головна ціннісно-смислова константа, національно-ідентифікаційний розкол країни на «дві України» [Бевз, 2018, с. 282].

Політика ідентичностей є гнучкою політичною категорією, яка змінюється у відповідь на виклики, тому в період довоєнного вторгнення «для України гострота проблеми національної ідентичності детермінується поліетнічністю її населення» [Степико, 2011], а вже сьогодні українці об’єдналися навколо спільних цінностей, так званих маркерів таких як: безпека, національний спротив, мова, нація, європейський вибір і європейські цінності. Результатом всеукраїнського опитування громадської думки «Омнібус», що проводилося Київським міжнародним інститутом соціології упродовж 21-23 жовтня 2022 року, встановлено, що 43 % респондентів повністю відчувають себе частиною національного спротиву, 17 % – тяжіють до цього; третина – 32 %, зауважили, що відчувають себе залученими частково; лише 4 % опитаних скоріше не відчувають себе частиною опору або абсолютно не відчувають, що свідчить про високу суспільну активність у сфері забезпечення безпеки держави та є основним маркером ідентичності [Грушецький, 2022].

Не менш важливими маркерами об’єднання українців є «спротив ворогу, взаємодопомога, волонтерство, жертовність, національні символи, традиції, національна мова, єдине розуміння та ставлення до основних політичних подій і осіб, які ще нещодавно мали суперечливе сприйняття в українському суспільстві тощо» [Кіхтенко, 2022].

Окреслені процеси консолідації української ідентичності на прикладі сучасної нації актуалізуються такі завдання політики ідентичності:

– формування концептуальних засад спільної ідентичності та наповнення її культурним, соціальним і політичним змістом;

– підтримка (відтворення) моделі спільної ідентичності засобами соціального (у т.ч., державного) управління і регулювання;

– корекція уявлень про спільну ідентичність та форми її відтворення як відповідь на нові історичні виклики, що постають перед спільнотою [Розумний, 2011].

Агресія РФ спричинила перегляд підходів до політики ідентичності в ЄС шляхом формування концепції інтеграції України до системи європейської ідентичності, через надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС. Зазначимо, що за таких обставин виникають питання щодо поєднання національної та європейської ідентичностей в умовах розпочатого процесу євроінтеграції. В українському суспільстві існує побоювання, що в процесі європейської інтеграції України можливе розмиття власної ідентичності, послаблення позицій культури, втрата самостійності у прийнятті важливих загальнодержавних рішень [Галімова, 2024].

Загалом сама ідея європейської ідентичності була інструментом для відновлення порядку і довіри в Європі та повернення європейському проєкту відчуття наявності місця й місійності у світовому порядку. Саме тому українські цінності й ідентифікаційні характеристики на сучасному етапі становлення політики української національної ідентичності та захисту держави, власного вибору та системи цінностей, не мають розбіжностей зі змістом європейської ідентичності, що в основному має безпековий характер. Ми погоджуємося, що цінності, які складають українську національну ідентичність, не є чужими європейській ідентичності. Вони також уособлюють цінності загальнолюдського значення [Галімова, 2024].

У цьому контексті важливим є процес узгодження власних ідентифікаційних маркерів із ціннісними характеристиками європейського співтовариства. Наприклад, одним із ідентифікаційних маркерів у ЄС є нова політика пам'яті, коли насамперед відзначають ті минулі події, які об'єднали національні держави, а не ті, що провокували війни і розколи [Theoretisations of European Identity, 2022]. Відповідно, в українському суспільстві має бути напрацьований досвід вирішення спірних питань політики історичної пам'яті з окремими країнами ЄС. Заслуговує на увагу в контексті нашого дослідження наукова позиція О. Волянюк, щодо політики пам'яті та ідентичності, які «за сучасних умов потребують комплексних рішень, ресурсної підтримки на постійній основі, а відтак і системної, узгодженої співпраці зацікавлених суб'єктів із потенційними донорами. Така політика виконує наразі надскладну акумулятивну функцію, тобто покликана нагромаджувати великі обсяги даних, а відтак і відпрацьовувати їх відповідно до потреб суспільства, що переживає черговий досвід війни. Реалізуючи принцип наступності, у структурі суспільної пам'яті важливо зберегти змістовні, інформативні, емоційні, смислові навантаження цього періоду. Співзвучно у березні 2024 р. поміж експертів і парламентарів відбулося перше громадське обговорення комплексної меморіалізації російсько-української війни. Показово, що в обговоренні підіймалися питання щодо різних явищ, які структурують пам'ять суспільства: календар вшанувань жертв, військові кладовища, монументальне мистецтво, музеєфікація, документування, конкурентоспроможні (поряд з ворожою пропагандою) формати комеморацій, цифрові спогади про війну та віртуальні її репрезентації для іноземців» [Волянюк, 2024].

Хоча на думку К. Караман [2021], дискусії щодо історичної пам'яті є одним із чинників розвитку євроскептицизму, а «Європейський Союз зазнав поразки у вирішенні завдання щодо формування загальноєвропейської культури пам'яті, відсутність якої не дає змоги говорити і про наявність загальноєвропейської ідентичності, вважаємо, що останні політичні

дискусії дадуть можливість об'єднання навколо спільних ідентифікаційних безпекових маркерів, залишаючи, зокрема, й власні політики ідентичностей, які не мають суперечливих характеристик». Погоджуємося, що «вихід із кризової ситуації вимагає нового типу конструювання минулого, вироблення нового типу спільної європейської політики пам'яті» [Караман, 2021, с. 7].

Водночас у середовищі дослідників європейської ідентичності існують думки про те, що національна та європейська ідентичності є сумісними, оскільки вони розглядаються як ідентичності іншого рівня, що мають різні значення [Theoretisations of European Identity, 2022]. Усвідомлюючи глибину науково-політичного дискурсу, ми погоджуємося із дослідниками в тому, що автентичність національної ідентичності може бути збережена в європейській неоднорідній спільноті лише при власній універсалізації та адаптації до процесів глобалізації [Theoretisations of European Identity, 2022].

Загальною метою політики ідентичності, на думку М. Розумного [2011], є комунікативна цілісність спільноти, її суб'єктність, здатність формувати й відтворювати спільні уявлення, норми, цінності, ухвалювати спільні рішення, співпрацювати для досягнення мети. Для того щоб спільнота була здатна до цього, вона має спиратися на сукупність колективних уявлень і принципів самоусвідомлення як на даність, що не підлягає сумніву, або є продуктом усвідомленого компромісу. Концепція української національної ідентичності наразі перебуває на завершальній стадії переосмислення, суспільного прийняття та легалізації, що проявляється і в законодавчому закріпленні відповідної державної політики. У Законі України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» закріплено, що українська національна ідентичність – стійке усвідомлення особою належності до українського народу як самобутньої спільноти, об'єднаної назвою, символами, географічним та етносоціальним походженням, історичною пам'яттю, комплексом духовно-культурних цінностей, зокрема українською мовою і народними традиціями [Про основні засади…, 2023]. Погоджуємось, що «і соціологічні опитування, і експертні оцінки, і державно-політичні напрацювання фіксують тенденцію до подальшої консолідації громадян України, суттєві трансформації в структурі національної ідентичності, що відбуваються в умовах зростання зовнішніх загроз і збройної агресії» [Міненко та ін., 2024]

Закономірно об'єднуючим елементом політики української національної ідентичності є інститут волонтерства як частина ідентифікаційного коду нації. У сучасних умовах, як зазначалося раніше, волонтерство є соціокультурним феноменом України, її цивілізаційним брендом, одним із елементів національної самоідентифікації українського народу, визначальною засадою зовнішньої та внутрішньої політики держави на національному та міжнародному рівнях; волонтерство за своєю структурою є унікальним явищем, що не знає кордонів і не залежить від рівня матеріальних статків його учасників; проте розвиток волонтерської діяльності, як правило, припадає на період загострення кризових ситуацій у суспільстві [Горінов, Драпушко, 2022, с. 5]. Подібну безпекову кризу ми спостерігаємо сьогодні як в Україні, так і світі загалом, а тому інститут волонтерства повною мірою відповідає сучасним викликам, характеризує ментальність українців і є елементом національної ідентичності.

Важливими у контексті політики української національної ідентичності є ветеранські спільноти та організації як суб'єкти, які реалізують власну політику ідентичності. До цього питання ми також зверталися раніше, зазначаючи, що становлення ветеранських організацій під час військових дій пов'язано з їхньою активною участю в обороноздатності країни та ролі в суспільному житті, адже виникнення глобальних небезпек обумовлює виникнення нових суб'єктів політики ідентичності. Створившись як ситуаційна ідентичність, ветеранські організації стали основою для подальшого формування власної політики ідентичності та

стали самостійними, сильними суб'єктами з власною сформованою ідентичністю [Горінов, Ковтун, 2024, с. 44].

Іншим важливим напрямком державної політики у сфері національної ідентичності є протидія дезінформації, маніпуляції інформацією, особливо це проявляється стосовно тематик національної пам'яті, культури, переговорів, щодо проведення виборчих кампаній тощо. В українському суспільстві активно дискутується тема перемир'я, переговорів, виборів, попри це результати дослідження свідчать, що понад 70% українців не підтримують проведення виборів під час війни [Понад 70% українців…, 2024]. Сьогодні, коли Україна протистоїть ворогу, ці питання періодично набувають актуальності, але у міру наближення мирних переговорів, виборчих кампаній, формування проєктів відбудови України слід враховувати потенційні виклики і загрози інформаційного характеру. Відповідно, погоджуємось, що «протидія поширенню дезінформації за воєнного стану вимагає комплексного підходу, тобто як технічних рішень (наприклад, фільтрація та моніторинг контенту), так і освітніх заходів, спрямованих на підвищення рівня медіаграмотності населення. Це дозволить громадянам критично оцінювати отриману інформацію та відмовлятися від ненадійних джерел новин» [Волянюк, 2024].

Важливими питаннями змісту політики української національної ідентичності є участь українців в економічному відновленні країни. На думку експертів, «в державі поки не існує єдиного загальнонаціонального плану відновлення України, розробленого владою, який мав би юридичну силу та використовувався іншими акторами відновлення як стратегічний документ. Відсутність такого плану є проблемою для всіх учасників відновлення: громад, донорів, організацій громадянського суспільства та ін.» [Антипенко, Ігнатенко, 2024, с. 270]. Проте вважаємо, що розробка відповідного плану та участь у повоєнному відновленні України стане об'єднуючим фактором української національної ідентичності. Логічно, що «переживаючи воєнні виклики, ми вже сьогодні думаємо про майбутнє відновлення економіки України у повоєнні часи, адже стратегія майбутніх економічних та соціальних перетворень в Україні має бути забезпечена лише за рахунок інноваційного спрямування вітчизняної економіки, враховуючи всі наявні виклики та загрози, а тому у повоєнному відновленні матимуть значення знання інноваційної моделі економіки, яка базується на застосуванні творчих результатів і новітніх технологій в галузях економіки. Критично важливими будуть знання для молоді з охорони та захисту прав на комп'ютерні технології, авторське право, об'єкти в сфері медицини, сільського господарства та результати селекції, біології, питання забезпечення об'єктів винахідництва у сфері національної безпеки та оборони країни тощо» [Драпушко та ін., 2022]. У сучасних умовах, розвиток техніко-технологічної освіти, застосування штучного інтелекту має стати домінуючими напрямками відновлення України у повоєнний час.

Заслуговує на увагу позиція дослідників, що за умови відсутності загальнонаціонального плану відновлення, «двигуном» відбудови стають громади, оскільки плани відновлення на рівні областей розробляються рідко. Але громади стикаються з великою кількістю труднощів: неузгоджене законодавство щодо створення планів відновлення, відсутність загальнодержавної «рамки» щодо відновлення, проблеми з бюджетами, нестача кваліфікованих спеціалістів (особливо в громадах невеликого розміру) [Дослідження ініціатив…, 2023]. Вважаємо, що подібне відновлення країни має відбуватися насамперед і за рахунок залучення ресурсів місцевих громад. Відповідно, погоджуємося з думкою про те, що політика локальної ідентичності в такому випадку «має бути однією з пріоритетних політик місцевих органів влади, що передбачає: розробку моделі локальної ідентичності; вироблення стратегії її реалізації; складання конкретного плану дій та заходів; включення політики ідентичності до поточних та перспективних планів розвитку локальної території; залучення до її реалізації всіх стейкхолдерів (політичних партій, місцевих еліт, засобів масової інформації, громадських організацій тощо)» [Махсма, 2022].

Висновки. Констатуємо, що політичний дискурс і філософська рефлексія проблеми політики української національної ідентичності мають формуватися на політиці пам'яті, історії національного державотворення, традиціях, самосвідомості, культурній і національній пам'яті, шані до українських Героїв, на ідеалах патріотизму та гідності українського народу, інших чинниках – все це повинно бути визначальними засадами зовнішньої та внутрішньої політики держави та узгоджуватися з базовими ідентифікаційними характеристиками європейської політики історичної пам'яті. У цьому контексті слід приділити особливу увагу інформаційним викликам і загрозам маніпулювання історичною пам'яттю, іншими питаннями дискусійного характеру для української ідентичності (як мова, переговори, вибори тощо), шляхом об'єднання технічних зусиль з протидії дезінформації, проведення освітніх заходів, що сприяють формуванню політичної та інформаційної культури суспільства тощо.

Погоджуємось із позицією науковців, що політики пам'яті та ідентичності потребують комплексних рішень, співпраці зацікавлених осіб, громадянського суспільства, участі волонтерських і ветеранських спільнот із метою становлення та розвитку нового типу спільної європейської політики пам'яті з урахуванням національної політики ідентичності. Вважаємо, що в процесі євроінтеграції ризики розмивання національної ідентичності зведені до мінімуму, завдяки комплексній програмі, яка передбачена Законом України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності».

Українська національна політика ідентичностей є гнучкою політичною категорією, яка набуває актуальності в умовах зростання викликів і загроз та реагування на них, тому базові цінності відповідають політиці європейської ідентичності. Україна – це країна з історичною, національною та культурною спадщиною, яка забезпечила розвиток українського народу та державотворення в умовах тривалих випробувань і викликів, тому досвід українського народу стане значним надбанням європейського досвіду, історії та відносин на принципах поваги до національних і європейських цінностей.

Перспективи подальших досліджень полягають в окресленні проблем політики ідентичності в контексті євроінтеграції; потрібно працювати над збереженням національної ідентичності українців за кордоном, підтримувати контакти з метою повернення їх у повоєнний час для участі у відновленні країни як на локальному, так і державному рівнях; окремим напрямом дослідження має бути тематика політики локальної ідентичності як одна з пріоритетних політик місцевих органів влади щодо відбудови повоєнної України. Розробка програм адаптації осіб, які були переміщені з територій, що зазнали руйнувань, програми допомоги родинам із дітьми, адаптації ветеранів до цивільного життя сприятимуть об'єднанню українців навколо відновлення власної держави та забезпечать стабільність політики української національної ідентичності у повоєнний час.

Використані джерела:

1. Антипенко, І. В. та Ігнатенко, В. О. (2024). Повоєнне відновлення економіки України: публічно-управлінські шляхи реалізації. Успіхи і досягнення у науці, № 6 (6), С. 269-277.

2. Бевз, Т. (2018). Політика держави у сфері ідентичностей: функціонування механізмів консолідації нації. *Наукові записки*, Випуск 5-6 (79-80), С. 281-299.

3. Волонтерська діяльність в Україні: соціально-правове дослідження : монографія / Павло Горінов, Ростислав Драпушко. Київ : Державний інститут сімейної та молодіжної політики, 2022. 240 с.

4. Волянюк, О. та Ладний, Ю. (2023). Етнополітика та національна стійкість в умовах війни. *Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методики викладання соціально-політичних дисциплін*, *22*(34), 64–73. https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series22.2023.34.08

5. Волянюк, О. (2024).Функції політик пам'яті та ідентичності в умовах війни: матеріали Міжнарод. наук. конф. Політика та право в умовах дії воєнного стану: пошук рішень / за заг. ред. П. В. Горінова ; Навчально-науковий інститут права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова (м. Київ, 23 квітня 2024 р.). Київ Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. 399 с. https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/44858/Volianiuk%20Olha.pdf?sequence=1&isAllowed=y

6. Галімова, А. (2024). Українська національна ідентичність у контексті європейської інтеграції. Україна на шляху до ЄС: виклики та перспективи : Круглий стіл до Дня Європи в Україні, ред. ЛГ Комаха, Київ, Україна, с. 112.

7. Горінов, П. В., Драпушко, Р. Г. (2022). Становлення національної ідентичності українців як основа національної безпеки Української держави. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 10. http://lsej.org.ua/10_2022/2.pdf

8. Горінов, П. В., Ковтун Н. (2024) Політичні ідентичності ветеранських організацій. Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. *Політичні науки та публічне управління.* Випуск 3 (75), С. 29-35. https://journals.maup.com.ua/index.php/political/article/download/4441/4751/5132.

9. Грушецький, А. (2022). Відчуття особистої належності до національного опору ворогові. https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1158&page=1

10. Драпушко, Р. Г., Горінов, П. В. та Міненко, Є. С. (2022). Ефективність залучення молоді до прийняття управлінських рішень. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Том 33 (72). № 3. С. 54-59.

11. Драпушко, Р. Г., Горінов, П. В. та Філик, Н. В. (2022). Освіта в сфері інтелектуальної власності як напрямок формування правової культури молоді. *Київський часопис права*. № 2. С. 36-41. https://dismp.gov.ua/wp-content/uploads/160-Tekst-statti-291-1-10-20221019.pdf

12. Закон України Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності. 2834-IX (2023). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text

13. Караман, К. В. (2021). Історична пам'ять як чинник розвитку євроскептицизму в країнах Європейського Союзу. *Політикус*. Випуск 3. С. 7-13.

14. Кармазіна, М. (Ред.). (2016). Політичні ідентичності в сучасній Україні. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/politychni_identychnosti_195.pdf

15.Київський міжнародний інститут соціології (2023). Дослідження ініціатив у сфері повоєнного відновлення. https://ednannia.ua/images/Master_version_UKR_Rebuilding.pdf

16. Кіхтенко, В. (2022, листопад, 09). 60% українців відчувають себе частиною національного опору. ВІЛЕДЖ. https://www.village.com.ua/village/life/edu-news/332635-60-ukrayintsiv-vidchuvayut-sebe-chastinoyu-natsionalnogo-oporu

17. Куко, С. (2023). Російський чинник української ідентичності. Політичні дослідження, № 2 (6), С. 162-177. https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2023/12/8-Sinisha-Kuko.pdf

18. Махсма, С. Г. (2022). Політика локальної ідентичності: соціально-політичний аспект. *Політикус.* Випуск 3. С. 43-45. http://politicus.od.ua/3_2022/6.pdf

19. Міненко, Є., Захаренко, К., Драпушко, Р. та Волянюк, О. (2023). Суспільно-політична стабільність як складова системи інформаційної безпеки: виклики в умовах воєнного стану . *Interdisciplinary Studies of Complex Systems* № 23 (2023), С. 41–54. https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/45598/Minenko-41-54.pdf?sequence=1&isAllowed=y

20. Палій, Г. (2003). Формування української політичної нації. *Політичний менеджмент*, № 1, С. 93-101. https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/palii_formuvannia.pdf

21. Розумний, М. М. (2011). Політика ідентичності: основні завдання та механізми реалізації. Національний інститут стратегічних досліджень. https://niss.gov.ua/sites/default/files/2011-11/polyt_ident-e871d.pdf

22. Степико, М. Т. (2011). Українська ідентичність: феномен і засади формування. Київ. НІСД. https://niss.gov.ua/sites/default/files/ 2012-09/Ident-62307.pdf

23. Фукуяма, Ф. (2020). Ідентичність. Потреба в гідності й політика скривдженості. К.: «Наш Формат». 192 с.

24. Council of Europe and the European Union, (2022). Theoretisations of European Identity. The case of Eastern European countries https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261662/THEORETISATIONS_OF_EUROPE.pdf/a14d04bd-282d-4d20-b96c-1dae78fd3d99

25. Chas News, (2025). Понад 70% українців не підтримують проведення виборів під час припинення вогню – опитування. https://chas.news/news/ponad-70-ukraintsiv-ne-pidtrimuyut-provedennya-viboriv-pid-chas-pripinennya-vognyu-opituvannya

References:

1. Antypenko, I. V. ta Ihnatenko, V. O. (2024). Povoienne vidnovlennia ekonomiky Ukrainy: publichno-upravlinski shliakhy realizatsii. Uspikhy i dosiahnennia u nautsi, № 6 (6), S. 269 277 [in Ukrainian].

2. Bevz, T. (2018). Polityka derzhavy u sferi identychnostei: funktsionuvannia mekhanizmiv konsolidatsii natsii. Naukovi zapysky, Vypusk 5 6 (79 80), S. 281 299[in Ukrainian].

3. Volonterska diialnist v Ukraini: sotsialno-pravove doslidzhennia : monohrafiia / Pavlo Horinov, Rostyslav Drapushko. Kyiv : Derzhavnyi instytut simeinoi ta molodizhnoi polityky, 2022. 240 s. [in Ukrainian].

4. Volianiuk, O. ta Ladnyi, Yu. (2023). Etnopolityka ta natsionalna stiikist v umovakh viiny. Naukovyi chasopys UDU imeni Mykhaila Drahomanova. Seriia 22. Politychni nauky ta metodyky vykladannia sotsialno-politychnykh dystsyplin, 22(34), 64–73. https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series22.2023.34.08 [in Ukrainian].

5. Volianiuk, O. (2024).Funktsii polityk pamiati ta identychnosti v umovakh viiny: materialy Mizhnarod. nauk. konf. Polityka ta pravo v umovakh dii voiennoho stanu: poshuk rishen / za zah. red. P. V. Gorinova ; Navchalno-naukovyi instytut prava ta politolohii UDU imeni Mykhaila Drahomanova (m. Kyiv, 23 kvitnia 2024 r.). Kyiv : Vyd-vo UDU imeni Mykhaila Drahomanova, 2024. 399 s. https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/44858/Volianiuk%20Olha.pdf?sequence=1&isAllowed=y [in Ukrainian].

6. Halimova, A. (2024). Ukrainska natsionalna identychnist u konteksti yevropeiskoi intehratsii. Ukraina na shliakhu do YeS: vyklyky ta perspektyvy : Kruhlyi stil do Dnia Yevropy v Ukraini, red. LH Komakha, Kyiv, Ukraina, c. 112. [in Ukrainian].

7. Gorinov, P. V., Drapushko, R. H. (2022). Stanovlennia natsionalnoi identychnosti ukraintsiv yak osnova natsionalnoi bezpeky Ukrainskoi derzhavy. Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal. № 10. http://lsej.org.ua/10_2022/2.pdf [in Ukrainian].

8. Gorinov, P. V., Kovtun N. (2024) Politychni identychnosti veteranskykh orhanizatsii. Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi akademii upravlinnia personalom. Politychni nauky ta publichne upravlinnia. Vypusk 3 (75), S. 29-35. https://journals.maup.com.ua/index.php/political/article/download/4441/4751/5132 [in Ukrainian].

9. Hrushetskyi, A. (2022). Vidchuttia osobystoi nalezhnosti do natsionalnoho oporu vorohovi. https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1158&page=1[in Ukrainian].

10. Drapushko, R. H., Gorinov, P. V. ta Minenko, Ye. S. (2022). Efektyvnist zaluchennia molodi do pryiniattia upravlinskykh rishen. Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Tom 33 (72). № 3. S. 54 59. [in Ukrainian].

11. Drapushko, R. H., Gorinov, P. V. ta Filyk, N. V. (2022). Osvita v sferi intelektualnoi vlasnosti yak napriamok formuvannia pravovoi kultury molodi. Kyivskyi chasopys prava. № 2. S. 36 41. https://dismp.gov.ua/wp-content/uploads/160-Tekst-statti-291-1-10-20221019.pdf [in Ukrainian].

12. Zakon Ukrainy Pro osnovni zasady derzhavnoi polityky u sferi utverdzhennia ukrainskoi natsionalnoi ta hromadianskoi identychnosti. 2834 IX (2023). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text [in Ukrainian].

13. Karaman, K. V. (2021). Istorychna pamiat yak chynnyk rozvytku yevroskeptytsyzmu v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu. Politykus. Vypusk 3. S. 7-13. [in Ukrainian].

14. Karmazina, M. (Red.). (2016). Politychni identychnosti v suchasnii Ukraini. Kyiv : IPiEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/politychni_identychnosti_ 195.pdf [in Ukrainian].

15.Kyivskyi mizhnarodnyi instytut sotsiolohii (2023). Doslidzhennia initsiatyv u sferi povoiennoho vidnovlennia. https://ednannia.ua/images/Master_version_UKR_Rebuilding.pdf [in Ukrainian].

16. Kikhtenko, V. (2022, lystopad, 09). 60% ukraintsiv vidchuvaiut sebe chastynoiu natsionalnoho oporu. VILEDZh. https://www.village.com.ua/village/life/edu-news/332635-60-ukrayintsiv-vidchuvayut-sebe-chastinoyu-natsionalnogo-oporu [in Ukrainian].

17. Kuko, S. (2023). Rosiiskyi chynnyk ukrainskoi identychnosti. Politychni doslidzhennia, № 2 (6), S. 162 177. https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2023/12/8-Sinisha-Kuko.pdf [in Ukrainian].

18. Makhsma, S. H. (2022). Polityka lokalnoi identychnosti: sotsialno-politychnyi aspekt. Politykus. Vypusk 3. S. 43-45. http://politicus.od.ua/3_2022/6.pdf [in Ukrainian].

19. Minenko, Ye., Zakharenko, K., Drapushko, R. ta Volianiuk, O. (2023). Suspilno-politychna stabilnist yak skladova systemy informatsiinoi bezpeky: vyklyky v umovakh voiennoho stanu . Interdisciplinary Studies of Complex Systems № 23 (2023), S. 41–54. https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/45598/Minenko-41-54.pdf?sequence=1&isAllowed=y [in Ukrainian].

20. Palii, H. (2003). Formuvannia ukrainskoi politychnoi natsii. Politychnyi menedzhment, № 1, S. 93 101. https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/palii_formuvannia.pdf [in Ukrainian].

21. Rozumnyi, M. M. (2011). Polityka identychnosti: osnovni zavdannia ta mekhanizmy realizatsii. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. https://niss.gov.ua/sites/default/files/2011-11/polyt_ident-e871d.pdf

22. Stepyko, M. T. (2011). Ukrainska identychnist: fenomen i zasady formuvannia. Kyiv. NISD. https://niss.gov.ua/sites/default/files/ 2012-09/Ident-62307.pdf 1dae78fd3d99[in Ukrainian].

23. Fukuiama, F. (2020). Identychnist. Potreba v hidnosti y polityka skryvdzhenosti. K.: «Nash Format». 192 s. [in Ukrainian].

24. Council of Europe and the European Union, (2022). Theoretisations of European Identity. The case of Eastern European countries https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261662/THEORETISATIONS_OF_EUROPE.pdf/a14d04bd-282d-4d20-b96c-1dae78fd3d99

25. Chas News, (2025). Ponad 70% ukraintsiv ne pidtrymuiut provedennia vyboriv pid chas prypynennia vohniu – opytuvannia. https://chas.news/news/ponad-70-ukraintsiv-ne-pidtrimuyut-provedennya-viboriv-pid-chas-pripinennya-vognyu-opituvannya [in Ukrainian].

Pavlo Gorinov,
PhD in Law, Associate Professor,
Director of the Educational and Research Institute of Law and Political Science,
Professor of the Department of Jurisprudence and Branch Legal Disciplines
Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University

Mykhailo Kovtun,
graduate student of the Department of Political Sciences,
Educational and Scientific Institute of Law and Political Science,
Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov,

Policy of Ukrainian National Identity: Influence on the Security and Integration Strategy of the State

The article examines the process of formation of Ukrainian national identity policy, its content, and the interaction of Ukrainian and European identities in the context of Ukraine's European integration and influence on the integration and security strategy of the state. The study makes it possible to formulate proposals for how political discourse and philosophical reflection on the issue of Ukrainian national identity policy should be based on the history of national state-building, traditions, self-awareness, cultural and national memory, respect for Ukrainian heroes, ideals, patriotism and dignity of the Ukrainian people, and other factors, and is a determining principle of the foreign and domestic policy of the State. It is substantiated that the policy of Ukrainian national identity should be consistent with the basic identification characteristics of the European policy of historical memory, on which the policy of European identity is based. The authors agree with the position of scholars that memory and identity policies require comprehensive approaches, cooperation between stakeholders, civil society, and the participation of volunteer and veteran communities in order to establish and develop a new type of common European memory policy, taking into account national identity policies. We believe that in the process of European integration the risks of national identity erosion have been minimized and no longer threaten national identity policies. The study suggests that the experience of the Ukrainian people will become an important part of the European experience, history and relations based on the principles of respect for national and European values. The authors agree with the position that the policy of Ukrainian national identity is a flexible political category that is updated as challenges and threats grow and respond to them, so the basic, basic provisions will not contradict the substantive characteristics of European identity in the future. National identity policy should be adjusted to security challenges and tasks in the field of national defense.

Keywords: *identity, national identity, Ukrainian identity, self-identity, identity policy, national recovery plan, national security, integration strategy.*

https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series22.2025.37.11
УДК: 32.01:141.7+316.7

Владислав Вельгус,
аспірант відділу проблем світового політичного розвитку,
Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України;
ORCID: https://orcid.org/0009–0001–4001–9406; e-mail: welhus.v@gmail.com

МЕТАНАРАТИВ, ГРАНД-НАРАТИВ ТА МІКРОНАРАТИВ ЗА КОНЦЕПЦІЄЮ Ж.-Ф. ЛІОТАРА: ПИТАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ УНІФІКАЦІЇ У ПОЛІТОЛОГІЇ

Статтю присвячено теоретичному аналізу понятійного апарату, пов'язаного з концептом метанаративу, запропонованим Ж.-Ф. Ліотаром. Обґрунтовано доцільність систематизації існуючих дефініцій у зв'язку з їхньою зростаючою присутністю в сучасному суспільно-політичному дискурсі. Дослідження базується на якісному текстовому аналізі академічної літератури, порівняльно-аналітичному методі та методі концептуального аналізу, що дозволило виявити ключові особливості використання означених термінів у різних дисциплінарних контекстах.

Показано, що поняття «метанаратив» і «гранд-наратив» здебільшого вживаються як взаємозамінні, однак мають потенціал до розмежування: перший – у контексті дослідження історичного виміру політичної наратії, другий – як категорія аксіологічного рівня, що апелює до онтологічних основ наратії. Підкреслюється доцільність їх подальшої диференціації в межах внутрішньодисциплінарних досліджень із метою розширення понятійного апарату дискурсивного аналізу та сприянню збагачення аналітичного інструментарію в політології та соціогуманітарних науках загалом. Окрему увагу приділено дефініційній невизначеності поняття «мікронаратив». У результаті аналізу виявлено відсутність стабільної термінологічної бази для позначення цього типу наративів у сучасній політологічній літературі. У зв'язку з цим обґрунтовано